

Et tillæg om landbrugspolitik. OBS at denne note er pensum!

Helt generelt har erhvervspolitik dvs. forskellige former for direkte subsidier til erhvervene, ikke spillet så stor en rolle i Danmark, som den gjorde i mange andre vesteuropæiske lande fra 1945 og op til begyndelsen af 1980'erne. De tiltag, der har været tale om her i landet, kan deles her op i de *konserverende* (der bevarer og støtter et eksisterende erhverv) som Skibskreditfonden fra 1961, i de der var begrundede af *beskæftigelsehensyn* som Egnsudviklingsloven af 1958 og endelige de 'strategiske' som støtten til vindmølleproduktionen i 1990'erne. Som bekendt er der både ud fra økonomisk teori og empiriske studier grund til at være kritisk overfor alle tre typer.

En undtagelse fra denne liberale holdning udgør landbrugsstøtten, som vi derfor kort ser nærmere på.

Landbrugets egen reaktion på det faldende sektorbytteforhold: strukturrationalisering og specialisering

Landbruget oplevede fra 1953 og fremefter et stadigt fald i sektorbytteforholdet, jf. Sv.Aage Hansens tabel XVI.3 s. 141. Det vil sige at priserne på landbrugsvarer steg mindre end andre priser. Bemærk baggrunden: landbrugsvarers *lave indkomstelasticitet*, den *stærke produktivitetsstigning* i erhvervet samt *landbrugsprotektionismen* i andre europæiske lande. Det sidstnævnte var af betydning indtil Danmarks tilslutning til EF i januar 1973.

Landbrugets *reaktion* var i første omgang en nedskæring i antallet af lønnede medarbejdere til fordel for en stærkere mekanisering. Jf. igen at arbejdslønnen steg mere end prisen på traktorer mv. I anden omgang lempedes mulighederne for at lægge landbrugsejendomme sammen til *større enheder* eller drive flere ejendomme sammen gennem forpagtning. Denne proces startede meget langsomt fra 1962 og fremefter. Som et resultat faldt antallet af ejendomme og nu også antallet af selvstændige landmænd drastisk. Strukturrationaliseringen skete samtidig med en *specialisering* på produktionsgrene f.eks planteavl.

Landbrugsstøtte

Landbruget opnåede fra 1958 *nationale subsidier* i form af afspærring overfor import og indenlandske prisforhøjelser. Før tilslutningen til EF nåede værdien af støtten op på en tredjedel af erhvervets nettofaktorindkomst. Argumenterne for støtten gik på dansk landbrugs gode udsigter

som kommende medlem af EF, samt også på de endnu ufuldkomne muligheder for effektiv strukturrationalisering. Det vil sige at lovgivningen endnu satte en grænse for sammenlægning og samdrift af landbrug.

Tilslutningen til *EF* og dermed til *Common Agricultural Policy* fra 1973 betød en kraftig (midlertidig) forbedring i de relative landbrugspriser. De forventede højere produktpriser kapitaliseredes i stigende jordpriser og et øget investeringsniveau. Senere skulle det vise sig at forventningerne ikke blev indfriet, idet EU indledte en reduktion af støtten på grund af overproduktion af landbrugsvarer. Fra *begyndelsen af 1980'erne* kom især de senest etablerede landmænd i klemme mellem *høje (faste) danske renteniveau*, som lånene var optaget til og det nu *lavere inflationsniveau*. Antallet af tvangsauktioner steg til det højeste niveau siden krisen i 1930'erne og man greb nu for en tid igen til at supplere med nationale støtteordninger især i form af subsidierede låneordninger. Danske landmænd har stadig den højeste rentebyrde i EU.

Bemærk EU's landbrugsordninger i form af *garanterede mindstepriser*. Landbrugsstøtten er således traditionelt blevet udformet som importafgifter på landbrugsvarer, der føres ind i EU, som støtteopkøb, hvis prisen alligevel er for lav og endelig som exportsubsidier på overskudsvarer, der føres ud af EU. Et sådant system tilskynder til at *øge produktionen* og nødvendiggør store *støtteopkøb*. Det næste trin blev derfor forskellige former for *produktionsreguleringer* som mælkekvoterne fra 1984 og braklægningsordningen fra 1992. Disse reformer har mindsket problemet med overskudslagre, men til gengæld sikrer de ikke, at produktionen bliver udført på de mest effeciente landbrug.

Landbrugsstøtten har været udsat for stigende kritik ikke mindst under forhandlingsrunderne i verdenshandelsorganisationen WTO. Taberne er de fattigere landbrugslandes producenter, hvis varer holdes ude fra EU gennem høje importafgifter og som for nogles vedkommende møder konkurrence fra kunstigt lave priser på europæiske varer på grund af eksportstøtteordningerne. Taberne er tillige EU's forbrugere og, som støtten nu er udformet med flere direkte tilskud fremfor garanterede priser, af EU's skatteborgere, der betaler mere end de ville gøre uden støtte. Der er alt andet lige et velfærdstab forbundet med handelshindringer. Sammenligner man omfanget af EU's landbrugsstøtte med landbrugsstøtten i det øvrige OECD-område ligger den højere. Måler man støtten som prisstøtten (i forhold til verdensmarkedsprisen) plus betalingerne via EU's budget i forhold til landbrugets bruttoindkomst er den i EU på 50 pct. mod 40 pct. for OECD som helhed og

24 pct. for USA. Det bør bemærkes, at støtten ikke har betydet at landmænd har højere løbende indkomster end andre samfundsgrupper. Subsidier kapitaliseres over i højere jordpriser og betyder at nye jordkøbere kommer til at betale for dem. (se Torben M. Andersen m.fl., *The Danish Economy. An international perspective*. DJØF's forlag 2001, side 206-211)

Landbrugets forarbejdningsvirksomhed

Det der idag betegnes det agro-industrielle kompleks (slagterier og mejerier) er vokset stærkt i relativ betydning, både hvad angår værditilvækst og beskæftigelse (indtil de seneste måneder), i forhold til den primære landbrugsproduktion. Bemærk at andelsformen i organiseringen af landbrugets forarbejdningsvirksomhed nu ikke længere er en ubetinget fordel. Da de primære producenter stadig ejer virksomhederne stiller det sig i vejen for større kapitaltilførsel udefra i form af aktiekapital. En anden vanskelighed er de mere forskelligartede krav til de primære producenter om f.eks. økologi og dyrevelfærd. Det rejser spørgsmålet om producenterne af standard varer skal subsidiere disse produktioner.